

Emnenr. 80

Fylke: Finnmark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Kvalsund

Emne: Folkemedisin

Bygdelag: Finnmark og Troms

Oppskr. av: Georg Johansen

Gard: Kroa

(adresse): Kvalsund

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Optegnelsen av lærer Anders Larsen der i 20 år har skolt i Kvalsund og O. Nikolaisen der i 1889

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke): reiste heroppe

SVAR

Dette brev er nokk vanskelig å besvare, da en ikke selv har vært borti i noe av det som er spurt om, har hørt litt av gamle folk.

Besvarelsen skriver seg fra før 1900 åra. Etter den tid er der ikke såvitt jeg vet vært noe større av det som er skrevet. Der findes enda folk som går til de såkalte runekaller for å bli frisk, men dette går i det stille. En tror alt vil falle bort når de gamle dør, då det nu er læger overalt og disse blir brukt. Overtroen er sågodtsom borte, skjont der ennu findes meget i naturen som en ikke har greie på.

Over til svarene

- I Instillingen til en sykdom har vært det samme fra eldre tider.
2. Såvitt en vet var der i gamle dage noe som hette smitte. Den ble kalt for "Den Store sykdom" Forøvrig kjennes ikke annet navn en smitte.
3. Der kunne være folk som hadde færdige medesiner til forskjellig bruk, men det var svært sjelden.
 - x_a Nedfalt gumme ble opløftet med en skjefuld fint salt
 - ~~sakt~~ x
 - b. Når drøppelen ble forlang så svelg ble hindret ble den klippet, men det var svar få som ga seg ut på denne galei.
 - c. Kveitegalle på flasker ble brukt på sår.
 - d. Marikåpe ble brukt på små sår for at disse skulde leges snart.
 - e. Røksopp bruktes til hudløse barn.
 - F. Nlåse på slag var almindeligt brukt.
 - g Stål Kniv eller saks blir brukt for at der ikke skulde bli kul etter slaget, men det måtte gjøres straks.
 - H Ved Trol og spådom.
 - I "Lett" yttrede seg ved kvalpe og opkastning m. m.

Her trodde man at den syke hadde møtt sin gjenganger
 Middelst her var "spanning" utført av en klok kone på
 den syke eller hans klær. Konen må ha målt et lik. Konen
 satte sin langfinger på høire hånd mot den sykes venstre
 langfinger og tommelfinger mot hans underarm eller hånd -
 ledd og videre opetter armen over brystet nedover høire
 arm. Ved det siste grep gjorde hun med en knivegg et kors.
 Samme ble gjort fra høire til venstre. Dette for å se om
 gjengangerne hadde tatt noe med seg.

J. Mara" Her var intet middel kjendt

K! Likevje" Bruktes mot mange sjukdomme. Dette var kløde
 som har lakt over et lik, dette ble bundet om det syke
 sted.

L. "Gulsott" trodde man å kunne helbrede ved å gi den
 syke uten hans vidende, men dette er neppe gjort.

M. Gand

N Bjørnegall bruktes mot mavesjukdomme

O. Ild og Stål

P "Alveneveren" skulde plukkes på steder hvor ikke
 middagssolen tok og ikke berørts med hånden, hvis den
 skulde beholde legende egenskaper. Ved å røke dette
 ble det brukt til trollblest eller elveblest

QQ Enebæret korstegnet ble røket for å fordrive sykdomme
 av demonisk oprindelse. Hertil bruktes også svovel og
 byggkorn.

R. Tannpine . Med vidje eller pil. Skar en kvist av treet
 og stakk den i den sykes tann inntil det blødde, kvisten
 ble inpodet i et piletrø

S. Trolldom sikret man seg mot å gjemme seg i byggakeres

T. Kløver med fire eller flere blade var lykkeplante
 som ble båret i en pose, dette mot synkverning og annet
 ondt.

U. Løsningsstenen, det var en som fløt på sjøen, ble lakt
 i kokende vann. Ble gitt til barselkvinden mot smerter.

Likeså fikk barselkvinnen drikke brennevin i stene
 skal.

15688

- 4 . Det ble samlet utenlukkende av såkalte kloko.
- 5 Lån forekom vistnokk aldri. Den som skulde helbrede tok vistnokk med seg medesin
- 6 Kvæ og tjære er besvart i brev 40. Har senere brakt i erfaring at det bruktes på sår så ikke forgiftning skulde opstå. Der nu ^{er} brukt meget tjarrebånd til forbinding av sår.
7. Ordet Teak er ukjent heroppe
- 8 Dyvelstreck er vel kjendt heroppe, men vistnokk lite brukt da en vistnokk måtte ha resept på dette.
9. Såvitt en vet var det kun de kloke menn eller kvinder som samlet urter.
10. De var samlet i dertil passende innpækninger
- 11 . Der var et sjeldent tilfelle det ble kjøpt på apotek. noen navn kjender en ikke til.
- 12 Etter emne 43 ble ørreringer av messing brukt dette for å høre bedre.
13. Har alsri hørt at rådene var opskrevet men overgitt muntlig
14. Skrifter og bøker var lite brukt. De ble kalt lægebøker.
- 15 Verk i svullfinger er blitt borte ved å gå til en runekall. Likeså utslett av forskjellig slags.
16. Det var ingen som drev offentlig lægevirkosomhet
- 17 Her må en henvise til spørsmål 9
- 18/21 Dette kan vanskelig besvares da en aldri har hørt om dette.
- Jeg vet av en mann som reiste runt med en flaske gikt-smurning og gnidde mot gikt og andre sykdommer.
- Likeså vet jeg om en mann som reiste rundt og drev knøskbrenning. Forøvrig kjenner en ikke til noe annet.
- 22 I de fleste tilfeller ble de såkalte tunekaller for å helbrede, men de flest som kunne reiste for å bli kurert.
23. Har aldri hørt om at det ble drevet som yrke Sp. 22
24. Såvitt en vet ble der gitt betaling etter forgodtbefindende, i få tilfeller kunne han forlange betaling.
25. Såvitt en vet var der ingen samarbeide

26. De ansatte læger var skeptisk likeoverfor disse
- 27/28. Har aldri hørt om noen retssak.
Jeg vet et tilfelle hvor sykehuslægen har opsøkt en pasient og ble helbredet av en runekall.
29. Her skulde spørsmål 2 komme inn.
31. Flytende var selvskat samlet på glass se spørsmål 10
32. Har aldri hørt om der var kjøpt noe på apotek for å lave medesiner.
30. Ble kun samlet av de som helbredet
33. Der ble brukt glassting, av og til en kopp.
34. Noen oppskrift har vistnok ikke vært brukt.
35. Har ikke hørt om at helsekilder har vært brukt.
36. Heller ikke opbevart.
37. Brennevin var nokk til sine tider brukt, men svært sjelden
38. Der var endel som hadde svært meget besøk av sjuke.
39. Kniv var meget brukt, lite av andre ting.
40. En kjøpte den på en butikk.
41. Har aldri hørt om hjemmelagede instrumenter.
42. Kopping var meget brukt i eldre tider både av menn og kvinner, helst de siste.
43. Der var brukt vann og kniv og horn til å suge ut blodet.
44. Dette er vel de sp. 43 horn som ble laget av den som drev dette arbeide.
45. Stanse blod var almindeligt kjendt og mange kunne det.
Det er ennu brukt.
46. Der er såvitt en vet ingen som har studert visse sjukdomme.
- 47/48. Der var ingen som hadde noe og gjemme bort.
- 49/53. En tror 6 og 7 mosebok var meget brukt.
Jeg vet at denne findes men nu er der vel ikke mange eksemplarer tilstede. Jeg har talt med en læstadiansk prædikant som har lest denne bok.
Jeg håper at de finder svarene tilfredsstillende.

15688